

Pesach Shailos

Shiur# 414 | April 1st 2023

Pesach Riddles

#1

שער הציון סימן תעה ס"ק לט

(לט) לאפוקי שומר אבדה [או משמר המת] אף דהוא גם כן פטור אז מכל המצות [ואפילו יכול לקיים שניהם, אם צריך לטרוח אחר זה, לדעת כמה פוסקים, וכדלעיל בסימן ל"ח עיין שם], אם אכל מצה אזי יצא ידי חובתו, דהוא איש, אלא שאז לא חייבתו התורה מפני שהוא עוסק במצוה אחרת. ומכל מקום מסתפקנא אם יוכל אז לברך ברכת אכילת מצה אקב"ו וכו' כיון שהוא אז אינו מצוה על זה:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן עא סעיף א

מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אפילו אינו מוטל עליו לקברו פטור מק"ש ומתפלה.

משנה ברורה סימן עא ס"ק ג

(ג) פטור וכו' - ואם קרא אינו יוצא וצריך לחזור ולקרות אחר הקבורה. [חידושי רע"א]:

#2

טור אורח חיים הלכות פסח סימן תנג

כתב רב אלפס שצריך לשמור חטין שיוצאים בה ידי מצה משעת קצירה שלא יבא עליהם מים.

#4

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד הלכה יג

הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס.

#5

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעב סעיף ז

כל מי שצריך הסיבה, אם אכל או שתה בלא הסיבה לא יצא, וצריך לחזור לאכול ולשתות בהסיבה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעב סעיף ה

תלמיד לפני רבו אינו צריך הסיבה אפילו אינו רבו מובהק אלא אם כן יתן לו רבו רשות.

#5

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תעז סעיף א

לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה השמורה תחת המפה כזית כל אחד זכר לפסח הנאכל על השובע, ויאכלנו בהסיבה ולא יברך עליו.

משנה ברורה סימן תעז ס"ק ה

(ה) ולא יברך עליו - שהוא רק לזכר וכנ"ל.

Rabbi Hershel Schachter

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן צב

ובדבר כלי מראבער אם מהני הגעלה, הנה הראבער שהוא מעץ מהני הגעלה ואף אם יש ספק מצד שיש שם גם איזה חומר כימי הוא ספק דרבנן שהוי לקולא. אבל יש ראבער שאינו מעץ אלא מתערובות מינים כימיים שהוא דבר חדש שלא נמצא בדברי הקדמונים אין להתיר להגעיל.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ו עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: הבודק צריך שיבטל. מאי טעמא? אי נימא משום פירורין הא לא חשיבי, וכי תימא: כיון דמינטר להו אגב ביתיה חשיבי - והתניא: סופי תאנים ומשמר שדהו מפני ענבים, סופי ענבים ומשמר שדהו מפני מקשאות ומפני מדלעות, בזמן שבעל הבית מקפיד עליהן - אסורין משום גזל וחייבין במעשר, בזמן שאין בעל הבית מקפיד עליהן - מותרין משום גזל ופטורין משום מעשר! אמר רבא: וכו'.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן סב

אבל פשוט שהוא רק כשנעשה המשיחה קודם הפסח, דבפסח גופיה כיון שכבר נאסר בהנאה כשלא נתערב בהמשיחה אסור אף אחר שערבוהו בהמשיחה ונפסל מאכילה, כמו בפת שעטיפשה ומלוגמא שנסרחה שאינו חייב לבער שהוא דוקא בנסרחו קודם הפסח. ואלקאהאל עצמו כשהוא בעין לא נחשב נפסל מאכילה שיש מנכרים ששותין אותו ע"י תערובות ותיקון קצת. אבל עיין ברמב"ם פ"ה מיסוה"ת ה"ח דשלא כדרך הנאתן דמותר לעשות מלוגמא מחמץ גם בפסח אף לחולה שאין בו סכנה משום שהוא שלא כדרך הנאתן, והביא הכ"מ מאורחות חיים דהוא מחמץ של נכרי והנכרי עשה המלוגמא, ולכן יכול כשיש לו צער טובא לעשות בפסח המשיחה בדראג סטאר של נכרי.

מגן אברהם סימן תסז ס"ק י

כרכום. בתשובת הרשב"א סי' קל"ג כתוב שבוחשין קמח עם מים ומזלפין עליו וכת' הלבוש הגדל בגינת ביתו אסור משום גזירה (מהרי"ל) והיינו משום דכרכום אין מצוי ליגדל במדינות אלו ויסברו שהוא כרכום שבא ממרחקים אבל פירות שייבשן ישראל ולא חיישין לאחלופי משום דמצוי הוא וכן בדבש מהכוורת כמש"ל ע"כ מ"כ וטוב"ק דרך לשרותו בשכר וצריך לסוגרו בחדר או לעשות מחיצה לפניו עכ"ל.

באור הלכה סימן שכו סעיף י

בשאר חלב וכו' - עיין בביאור הגר"א שדעתו כדעת הרבה מגדולי הפוסקים דאף בחול אסור דסיכה כשתיה ועכ"פ מדרבנן אסור ודלא כר"ת וסייעתו שהתירו בזה לגמרי. מיהו מנהג העולם לרחוץ בבורית שלנו הנעשים מחלב ורק איזה מדקדקים זהירין בזה. ואם מצוי להשיג בורית שנעשים שלא מחלב בודאי נכון לחוש לדעת המחמירין בזה:

Rabbi Moshe Rotberg

באור הלכה סימן קפד סעיף ו

ודע עוד דאף לשיטת רוב הפוסקים דבעינן שביעה ממש מ"מ בחולה או זקן או שכבר אכל מקודם והוא שבע ע"י כזית או בכביצה לכו"ע מחויב מן התורה לברך כיון דמ"מ הוא שבע [רדב"ז חלק ששי סימן ב' אלפים רכ"ד ומובא בשערי תשובה סימן קצ"ז].

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן עו

ובאם אכל כל אכילתו מעט מעט ששה יותר מכא"פ בין כל חצי זית לחצי זית ואכל כדי שביעה שמחדש הפמ"ג דחייב לברך דושבעת קרינן ביה, לכאורה הוא תמוה דדמי זה לחולה ששביעתו הוא בחצי זית שמ"מ אין חייב לברך בהמ"ז משום דאכילה עכ"פ צריך שאינו בפחות מכזית. ועיין בשע"ת /או"ח/ סי' קצ"ז סק"ח בשם תשובת רדב"ז דמחדש בזקן וחולה שלהם בכזית הוא כדי שביעה שיכולין להוציא אחרים שאכלו הרבה כדי שביעה של כל אדם. והחדוש הוא משום שהיה מקום לומר שכיון שאינו דרך שביעה לרוב בני"א לא נחשב שביעה או משום שאין השביעה מן הפת אלא מצד המחלה וחולשת הזקנה, והשמיענו דכיון שעכ"פ שבע מזה חייב מדאורייתא וכדכתב שם גם חדוש בשבע מהכזית מחמת שאכל מקודם דברים אחרים. ועיין בבאור הלכה /או"ח/ ס"ס קפ"ד שהביא ג"כ תשובת הרדב"ז ומפרש כן. ואם גם בשבע פחות מכזית היה חייב היה משמיענו יותר חדוש דאף בפחות מכזית אם שבעו מזה חייבין לברך ומדאורייתא, אלא ודאי שבפחות מכזית פטור מלברך אף מדרבנן אף בשבע מזה משום דעכ"פ אכילה ג"כ צריך, וא"כ איך אפשר לחייב באכל הרבה ושבע מזה אם לא אכל כזית בכא"פ שלא נחשב אכילה לאיסורי אכילה ולחיובי אכילה, וצ"ע בטעם הפמ"ג.

ולדינא ודאי צריך ליזהר שיאכל לכה"פ כזית אחד בכא"פ, ואם אירע שא"א לו לאכול כזית בכא"פ יש להורות שלא לברך בהמ"ז, ואף שבבהמ"ז ספק לחומרא אבל כיון שיותר נוטה שהדין הוא שאין לו לברך אין זה בכלל ספק לחומרא, אך לכתחלה יראה שלא לבא לזה שלא יבא לעבור על סברת הפמ"ג.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מא

הנה מי שאכל בסעודתו הרבה מינים ולא אכל אלא פחות מכזית פת אם מכיון שנשבע מזה הוא מחוייב לברך בהמ"ז או לא, פשוט שכיון דבהמ"ז הוא דוקא על אכילת פת, ועל שאר מינים אפילו היה כדי שביעה ואפילו אם הוא דרך אכילה ושביעה גם לכל אדם, כגון בזמננו במדינתנו שהרבה אינשי ממעטין באכילת פת בעצת הרופאים ונשבעין משאר מינים אין מברכין בהמ"ז, שלא יצטרך לברך בהמ"ז כשאכל פחות מכזית פת לא מדאורייתא ולא מדרבנן, דפחות מכזית הוא כלא אכל פת כלל. אבל אם אכל כזית פת אף ששביעתו היה בצרוף כל המינים שאכל חייב לברך בהמ"ז מדאורייתא, דהשביעה שצריך מן התורה לחייבו

בבהמ"ז על הפת אין צורך שיהיה דוקא מפת, דאל"כ היה נמצא שביו"ט שמחוייבין לאכול בשר חגיגה ושמחה שהיו אוכלין הרבה בשר וכ"ש בלילי פסח שמחוייבין לאכול בשר הפסח והיו אוכלין גם חגיגה שהיה בשר החגיגה חלק גדול מהשביעה, שהרי בשביל זה היו מביאין חגיגה כדי שיאכלו הרבה בשר מן החגיגה ויהיה אכילת הפסח שבחבורה מרובה היה בא לכל אחד רק כזית על השובע שנשבע מבשר החגיגה ואולי רוב השביעה היה מהבשר שהיו פטורין מלברך מן התורה, ובכלל לא היה נמצא חיוב בהמ"ז מדאורייתא אלא לעניים ולא לעשירים דהיו רגילין לאכול בשר גם בסעודות חול, אלא ודאי שמצטרפין כל מה שאוכלין מבשר ודגים וכל דבר לחייבו בבהמ"ז מדאורייתא, אבל עכ"פ הוא דוקא כשאכל פת לא פחות מכזית, שרק על הפת נאמר בקרא ואכלת וברכת, אך שאיכא תנאי להחייב דלא יהיה רעב אחר שאכל שלקיום תנאי זה סגי בכל מה שאכלו דהא שבעת לא קאי דוקא על הפירות שנאמרים בקרא אבל על שביעה בלא אכילת פת שהוא שיעור לא פחות מכזית לא נאמר העשה דבהמ"ז.

מגן אברהם סימן רי ס"ק ט

צ"ע באותן שנותנין עשב שקורין טוב"ק לתוך השפופרת ומדליקין אותו ושואבין העשן לתוך פיהם וחוזרין ופולטין אותו צ"ע אי דמי לטועם ופולט שא"צ ברכה או דלמא דומה לריח שצריך לברך ק"ו כאן שגם הגוף נהנה ממנו שהרבה שבעים ממנו כמו שאכל ושתה וצ"ע, עס"י רי"ו ס"ג:

מגן אברהם סימן תסז ס"ק י

כרכום. בתשובת הרשב"א ס"י קל"ג כתוב שבוחשין קמח עם מים ומזלפין עליו וכת' הלבוש הגדל בגינת ביתו אסור משום גזירה (מהרי"ל) והיינו משום דכרכום אין מצוי ליגדל במדינות אלו ויסברו שהוא כרכום שבא ממרחקים אבל פירות שייבשן ישראל ולא חיישין לאחלופי משום דמצוי הוא וכן בדבש מהכוורת כמש"ל ע"כ מ"כ וטוב"ק דרך לשרותו בשכר וצריך לסוגרו בחדר או לעשות מחיצה לפניו עכ"ל וא"כ ה"ה כרכום.

בית מאיר אורח חיים סימן תסז

תו להג"ה כתב הח"י בשם מ"א וטובאק דרך לשרותו בשכר וצריך לסגרו בחדר. לענ"ד לו יהא כן לא גרע מדין דס"י תמ"ב סעיף ט"ו דמותר בהנאה משום דחרכו קודם זמנו וא"כ ליקנות קודם פסח על כל ימי פסח א"י שום איסור. אך בתוך הפסח ליקנותו אפשר דיש לחוש לשמא נשרה תוך פסח. וברויך טובאק אפשר לומר דמשום חומרא דחמץ הוי דומיא דאכילה: ועיין בהלכות י"נ מדין בת תיהא. ואף דרבים אומרים דכל עיקר החשש אינו אמת י"ל אולי מקומות מקומות יש. אבל ליקנות שנוף טובאק אך קודם פסח לענ"ד אין שום חשש:

משנה ברורה סימן תסז ס"ק לג

(לג) כרכום - שמזייפין אותן [נו] בסלת להעמיד מראיתו וכן מניחין עליו שאור לחזור למראיתו וכתבו האחרונים דאף כרכום הגדל בגינת ביתו ונזהר בו מחמץ נוהגין בו איסור מפני מראית העין שהכרכום אינו מצוי במדינות אלו ויסברו שהוא כרכום הבא ממרחקים משא"כ שאר כל הפירות שנתייבשו על ידי ישראל ונזהר בהם מחמץ שאין חוששים בהם למראית העין לפי שהן מצויין והכל יודעין שלפעמים מייבשין אותם ע"י ישראל עוד כתבו כי הטאב"ק דרך לשרותו בשכר בקצת מקומות וצריך לסוגרו בחדר או לעשות מחיצה לפניו וכן הכרכום במקומות שנוהגין בו איסור וכתב הח"א שחקר אצל האומנין שעושין שנו"ף טבא"ק (דהיינו ששואפין בחוטם) מלחלחים הפעקיל טבא"ק ביי"נ וידוע שיי"נ אסור בהנאה [נז] מדינא וא"כ ראוי ליזהר שלא לשאוף אותו טבא"ק אף כל השנה. והנה כ"ז כתב הח"א בזמנו אבל עתה יש לחקור אצל האומנין אם עושין כן:

מור וקציעה סימן רי

במג"א [ס"ק ט] כתב וז"ל צ"ע באותן שנותנין עשב שקורין טובאק, לתוך השפופרת ומדליקין אותו ושואבין את העשן לתוך פיהם וחוזרין ופולטין אותו, אי דמי לטועם ופולט שא"צ ברכה, או דילמא דומה לריח שצריך לברך, ק"ו כאן שגם הגוף נהנה ממנו שהרבה שבעין ממנו כמו שאכל ושתה. עכ"ל. ותמיהני על שכלו הישר ז"ל, כי נטה אשורו מני הדרך בענין זה במ"כ, דמי אב"א כדלא שריף תבשילא, דמדמי שאיפת טובאק לאכילה, ופשיטא שאין כאן לא טעם ולא ריח, כלום יש הנאה לחיך או למעים מתמרות עשן. והאמת שאינו אלא לרפואה להריק האדם ולגרש המותרות, לעזור בעיכול, ולדקדק הדם. והרי יש לנו לדון ק"ו מאוכלין ומשקין ממש, שאם הם לרפואה ואין החיך נהנה מהן, שאין מברכין עליהן, ואף את"ל דשאני טובק שבני אדם נהנין ממנו הרבה, זה אינו כלום שהרי תחלתו וסופו מר, ואינו מקובל כלל למתחנכים בו, אלא ששב ההרגל טבע לרגילים בו. ועוד הרי לא על כל ההנאות אדם מברך, והא למה זה דומה לרחיצה וסיכה, שהן יותר מורגשות וכוללות למין האדם בכללו, שהן דבר השוב לנפש, ומועילות הרבה לכל גופו והנאתן מרובה, ולמדו לסיכה שהיא כשתיה ביי"כ, ואעפ"כ לא תקנו להן ברכה. אבל היאך יעלה על הדעת לברך על שאיפת עשן, ואפילו יבלעהו ויכניסהו למעיו, באות נפשו שאפה רוח וימלא קדים בטנו, מה מקום לברך על זה.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן סב

אבל פשוט שהוא רק כשנעשה המשיחה קודם הפסח, דבפסח גופיה כיון שכבר נאסר בהנאה כשלא נתערב בהמשיחה אסור אף אחר שערבוהו בהמשיחה ונפסל מאכילה, כמו בפת שעטיפשה ומלוגמא שנסרחה שאינו חייב לבער שהוא דוקא בנסרחו קודם הפסח. ואלקאהאל עצמו כשהוא בעין לא נחשב נפסל מאכילה שיש מנכרים ששותין אותו ע"י תערובות ותיקון קצת.

ערוך השולחן אורח חיים סימן תסז סעיף יז

והמנהג במדינות אלו שלא לאכול כרכום שקורין זאפרע"ן ואפילו זה שקורין לנ"ד זאפרו"ן שאין בו שום חשש אין אוכלין מפני שליוקר מציאותו אין בקיאים להפריש [ט"ז סק"ט ומג"א סק"י] וכן נעגעלא"ך אין אוכלין בפסח אבל פלפלין אף שנתייבשו אין בהם חשש מפני שבמקומו נעשה לאלפים ורבבות ואין בהם חשש שנתייבשו בתנור וכן מה שקורין ענגילש"א פעפע"ר אין בהם חשש ודע שזה איזה שנים ששמענו מעיר ווארשא שנודע זיופים בפלפלין שיש באמצעיתן קמח אמנם כיון שרובא דרובא אין בהן זיוף אין לנו לחוש לסתם פלפלין ועוד דהמלכות מענשת עונש קשה על המזייף ולכן בוודאי אינם מצויים אצלנו [המג"א שם כתב על טובא"ק שמזלפין ושורין בשכר ועכשיו ידוע שליכא חשש זה]:

שו"ע או"ח סימן תמג סעיף ב

ישראל שהיה בידו חמצו של ישראל אחר בפקדון, יעכבנו עד שעה חמישית, ואם לא בא בעליו ימכרנו לא"י; ואם לא מכרו חייב לבערו בזמן איסורו, אפילו אם אינו חייב באחריותו.

משנה ברורה סימן תמג ס"ק יא - יב

(יא) ימכרנו לעכו"ם - דהו"ל כמשיב אבידה דהא אח"כ יאסר בהנאה. ואם הוא מסתפק שבשעה חמישית אפשר שלא ימצא קונים כלל מותר למכרו מקודם [כן ביאר המקו"ח דברי המ"א ועיין בביאור הלכה]. עוד כתבו המ"א וש"א דבמקום שיכול למוכרו לעכו"ם ויחזיר לו העכו"ם אחר פסח [כמנהג מכירת חמץ שלנו] אסור למוכרו מכירה חלוטה:

(יב) חייב לבערו וכו' - דעת מ"א דאם היה באפשר לו למכרו [יד] ונתעצל ולא מכרו עד שהוצרך לבערו חייב לשלם אח"כ דמי הפקדון למפקיד אף שהוא ש"ח דפשעה הוא דהו"ל למוכרו קודם זמן איסורו וכו'.

קצות החושן סימן רמג ס"ק ח

ולגדול בין בפניו בין שלא בפניו. כתב בתרומת הדשן סי' קפ"ח וז"ל, אשה בעלת הבית לשה לה משרתת שלה עיסה והלכה לחוץ קודם שהפרישה חלה, וקודם שחזרה נתחמצה העיסה כל צורכה שאם עוד תשהה שלא תאפה תתקלקל העיסה, ובשביל כך רוצה המשרתת להפריש חלה בלי רשות בעה"ב, שרי למיעבד הכי או לאו. תשובה, יראה דשפיר דמי למיעבד הכי, דכיון דמתקלקל זכות הוא לבעה"ב וקי"ל זכיה מטעם שליחות אתרבי וכו', וה"נ המשרתת נעשית שלוחה אפילו שלא מדעתה מטעם דזכות הוא לה, ואפילו אין כאן [אלא] חשש קלקול העיסה כו'. ואף על גב דאמרינן בפ"ק דחולין (יב, א) דהאומר לשלוחו צא ותרום ושמע איניש אחרינא ואזיל ותרום דאין תרומתו תרומה כו' שהרי ציוה לשלוחו לתרום, מכל מקום הואיל ולדידיה לא עביד שליח לא מהני, וי"ל דדוקא התם כו' דאיכא למימר דדעת בעה"ב דשלוחו דוקא יתרום

משום דידוע ומכיר באיזו מדה רגיל בעה"ב לתרום בעין יפה כו', אבל בהפרשת חלה בזמן הזה דהכל שוין ליטול בכזית ולשרוף אין לומר כלל קפידא. וביבמות פרק האשה שלום (ק"ח, ב) בעי תלמודא המזכה לאשתו במקום יבם או במקום קטטה, ומוכח בהדיא התם אי הוי זכות היה מועיל משום זכין לאדם שלא בפניו וכו', וה"ה לענין הפרשת חלה. ואי ק"ל הא דתניא בפ"ב דמציעא (כב, א) כיצד התורם שלא מדעת תרומתו תרומה כו', עד הרי שמצאו ואמר לו בעה"ב כלך אצל יפות [וכו'], לא שויה שליח [לא] משום דבעינן שלוחכם דומיא דאתם מה אתם לדעתכם, אלמא אף על גב דידעינן בתר הכי דניחא ליה במה שתרם אפ"ה לא הוי שליח כיון דמעיקרא לא לדעת הוי. לא דמי כלל, דהתם בשעה שנעשה שליחות לא ידעינן כלל דניחא ליה אלא דאח"כ שמעינן מיניה או דחזינן מיניה דניחא ליה ובעינן למימר דלמפרע הוי שליח, הא לא מהני משום דבעינן למידע בשעה שנעשה שליח דזכות הוא וניחא ליה, וכה"ג הוי דומיא דאתם דאנן סהדי אי הוי הכא הוה ניחא ליה, אבל היכא דבשעה שנעשה שליחות לא ידעינן לא הוי דומיא דאתם עכ"ל.

וביו"ד ברמ"א סימן שכ"ח (סעיף ג') פסק במשרתת כדברי תרומת הדשן. ובט"ז שם (סק"ב) כתב דאפילו ליכא קילקול העיסה מהני הפרשת משרתת משום זכין לאדם שלא בפניו ע"ש. ואם כי ידעתי מיעוט ערכי להרהר אחר פסקי מוהרא"י ובפרט שכבר הלך אחריו הרמ"א והט"ז. אמנם לענ"ד תוס' והרשב"א לא ס"ל הכי, עיין בנדרים פרק ד' דף ל"ו (ע"ב) כתב שם הרשב"א (ד"ה הא) ז"ל, הא דאיבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעת או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו כו', קשיא לי דהא שליחות לאו מדין דניחא ליה או לא ניחא ליה אלא גזירת הכתוב דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ותדע לך שהרי האומר לחבירו צא ותרום לי והלך ומצאו תרום, למ"ד אין חזקה [שליח] עושה שליחותו אמרינן בפ"ק דחולין (יב, א) דלמא שמע אינש אחריני ותרום ורחמנא אמר (במדבר יח, כח) אתם גם אתם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם, ואף על גב דהתם ניחא ליה שתיקן כריו, וי"ל דתורם משלו על של חבירו שאני, דלא בעינן שלוחו לדעתו אלא בתורם משל בעל הכרי על בעל הכרי, אבל בתורם משלו על של חבירו כיון שאינו של בעל הכרי לא בעינן שליחותו ממש ואין הדבר תלוי אלא אי זכות לו וזכין לאדם שלא בפניו, או לאו זכות דמצוה דנפשיה עדיף עכ"ל. וכ"כ תוס' שם בנדרים (ד"ה אלא) ע"ש, וא"כ בהאי דמשרתת דמפרשת חלה משל בעה"ב אין בזה משום זכות, דלא אמרינן זכין לאדם שלא בפניו אלא היכא דזוכה המקבל באיזו דבר כמו במזכה חפץ לפלוני, או במזכה גט לאשתו דזוכה האשה בגט, או במפריש משלו, אבל מפריש משל בעה"ב אין זה זכות אלא ניחא איכא ושליחות לאו מתורת ניחא הוא ובעינן לדעתכם דוקא.

וגם מ"ש בתרומת הדשן דמשום קלקול עיסה חשיב זכות, לא הבנתי, דהא אחר שתאפה נמי תוכל להפריש, ואף על גב דמצותו בעיסה אבל כל דליתיה לבעה"ב בשעת לישה תוכל להפריש אחר אפיה.

והנה אחר דאנהירינהו לעיינין הרשב"א וגם התוס' שם כתבו בביאור היטב מה בין זכות לשליחות, וא"כ נראה דלא תפריש המשרתת, ואם תתקלקל העיסה תפריש בעה"ב אחר אפיה וכמ"ש דבעינן כה"ג דעת בעה"ב כיון דמפריש משל בעה"ב.

וכן נראה מדברי תוס' בנזיר דף י"ב (ע"א ד"ה מ"ט) שהקשו בהא דאשה עושה שליח לחברתה שתפריש חלה אחר הלישה, והוא דבר שלא בא לעולם כיון דעושה שליח קודם הלישה ע"ש, ואי נימא דלא בעינן כלל דעת בעה"ב אלא משום דזכות הוא ואפילו בלא קלקול העיסה, א"כ לא גרע מה שעושה שליח מאילו לא עשתה שליח כלל והפרישה בעצמה. וע"ש בתוס' שהקשו האידנא דנהגו בכך ע"ש, ואף על גב דהשתא שיעורי דחלה כולם שוים, אלא משמע דס"ל כמ"ש דכל שמפריש משל בעה"ב אין זה זכות אלא שליחות וכמ"ש, ולכן נראה להחמיר שלא תפריש המשרתת בעצמה:

Rabbi Shmuel Fuerst

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קנה

ולכן טוב לאלו שאין רוצים להניח חמץ על יום השבת משום שחוששין למכשולים שאפשר לבא מזה יקיימו מצות שתי הסעודות במצה עשירה שכיון שקובע עליהו סעודות השבת יצטרך לברך המוציא ובהמ"ז, וכמפורש כן בב"י /או"ח/ סי' תמ"ד שנכון לעשות כן שכתב ואין להקשות יבער הכל מלפני השבת ולא ישייר כלום ובשבת יאכל מצה עשירה דכיון שאין סיפוק בידי כל אדם לעשות מצה עשירה לכל הג' סעודות לא אטרחו רבנן עיין שם, חזינן שהיה ראוי לתקן ולהנהיג לבער הכל מלפני השבת כדי שלא יבואו לידי תקלה באם ישאר מהחמץ ולקיים מצות הסעודות במצה עשירה אך שלא אטרחו רבנן, ולכן לאלו הרוצים ואפשר להם להטריח ולאפות מצה עשירה לשתי הסעודות הוא עדיף, אףסעודת שבת הא צריכים לפת שמברכין עליו המוציא ובהמ"ז, אלא משום דכיון שאוכל אותם לסעודות שבת המחוייבין בפת אין לך קביעות גדולה מזה.

מעדני שלמה – הגרש"ז אוירבעאך

סיום תענית בכורות בטלפון

ג] מעשה היה בבעל תשובה ששירת בצבא קבע והיה בכור, ונמצא במקום שאין באפשרותו להצטרף לסיום, ומחמת כך, מנהגו בכל שנה לנסוע לירושלים כדי להצטרף עמי בסיום בערב פסח, ושנה אחת אירע לו אונס שלא יכול היה להגיע ממקומו לירושלים, ושאלני אם יכול להצטרף עמי לסיום בטלפון ועל סמך זה לאכול בערב פסח. ושאלתי את מרן בזה, ואמר שבשעת הדחק כגון זו, שפיר יכול לסמוך על צירוף לסיום בטלפון^ד.

ד. עי' מקראי קדש (פסח ח"ב סי' כ"ב) דהאריך להוכיח דתענית בכורות אינו אלא בגדר מנהג, ועי"ש עוד חילוקים בין תענית זו לשאר תעניות, ועפ"ז יבואר מה שהקיל מרן בזה ודו"ק. [ומלשון המ"ב סק"י 'נהגו הבכורים להקל ולאכול בסעודת מצוה כו' ולאכול אף בסעודת **סיום** מסכת' משמע דבעינן אכילה מסעודת הסיום, ואם כן, גם מטעם זה אין ראוי לכתחילה לשמוע בטלפון. ואמנם, כתבו הפוסקים דלכתחילה המשתתף בסיום טעם שם, ראה הליכות שלמה פ"ח ס"א, וכן הובא בשם הגרי"ש והגרנ"ק].

שערי תשובה סימן תס

פאנדרוי"ש. עבה"ט והרשד"ם ס"ק כ"ו כתב שנוהגים העולם לעשות סופגנין ממצה אפויה וע' בכנה"ג שכתב שגזרו בטיגון משום שאשה אחת טעתה לפי שראתה לאשת חבר שלקחה קמח ממצה אפויה והיא סברה שהוא קמח סתם ועשתה כן וה"ה לפת כיסנין שקורין פטשל"י אבל סופגנין שדרכם לעשות טפי בפסח לא טעו ע"ש וע' לקמן סי' תס"ג סק"ד, ובפר"ח חלק בזה וכתב שאין אנו לגזור גזירות מדעתינו וכן במדינתנו אין חוששין לזה שכל אשה יודעת שהקמח שמשמשין בו בפסח היא ממצה אפויה וכתוש' או טחינה רק שיש אנשי מעשה שמחמירין על עצמם ואין אוכלים שום מצה שרויה או מבושלת במים שחוששין שמא נשאר בה מעט קמח שלא נילוש ויתחמץ עכשיו ע"י השרי' או הבישול כדלקמן סי' תס"ג שכתב המג"א דלא מהני בזה מה שנקלה באו' דהמצה מפסקת בין האור ובין הקמח, ואמנם לעיל סי' תנ"ט ס"ק י"ו משמע דלא ברירה ליה שהרי שם כתב שהקמח נקלה באור ומכל מקום גם שם כתב לענין אם הוסיף קמח ישמור המצות שלא יתנם תוך דבר לח ועיין שם שכתב בשם מהרי"ו דמשמע דס"ל שאין העיסה נאפה יפה מפני הפסקת הקמח ועיין לקמן סי' ת"ס ולפי זה אם היינו חוששין שמא הקמח לא נילוש יפה היה החשש במצה עצמה, אך לפי מ"ש לקמן ס"ק י"א בשם המג"א וחק יעקב דבזרעונים בדיעבד שרי אם כן פשיטא דקמח לזרעונים דמי ועכ"פ נראה דאף המחמיר מהאי טעמא א"צ להחמיר שלא לטבל מצה אפויה במים או במשקה אם נותן מיד לתוך פיו דפשיטא דאין בזה שיעור להחמיץ כלל וכן מבואר מדברי מג"א לקמן סי' תס"ו ע"ש ומכ"ש לטבל בתוך יין שהוא מי פירות עיין לקמן סי' תס"ב לענין יין צמוקים ועיין שם לענין מי דבש שמסתפק המג"א אם דינו כמי פירות ושם כתבתי דלפי דברי המ"א יש להסתפק גם ברוטב אחר שנצטמק הבשר בתוכו היטב וקלט טעם הבשר וכן בבארש"ט העשוי מלפת שקורין בורקי"ס אם נתמד הרבה והוא בלי תערובות מים כלל ולפי"ז יש מקום קולא גם להמחמירין לחוש שמא יש קמח בהם דברוטב י"ל דמי פירות היא אך הח"צ חלק אף ביין צמוקים וס"ל דלא הוי מ"פ וא"כ מכ"ש במעד ורוטב ובארש"ט שאין לחשבו מ"פ ועיין מ"ש שם ומ"מ קמח מצה אפויה לעשות מיני טוגין בשומין לבד שקורין חרעמזלי"ן ודאי דשרי דשומן ודאי מ"פ הוא כמבואר לקמן סי' תס"ב: והרב' מקילין בכל ענין וס"ל שאין לחוש לזה רק בתוספות קמח באמצע הלישה הא לא"ה לא חיישינן כלל שמא נשאר קמח שלא נילוש דאחזוקי איסורא לא מחזקינן, וגם נראה שהתחלת חומר זה יצא ממה שהיו נוהגין מקדם לעשות על פסח מצות עבות הרבה אף שלא היה כשיעור טפח מכל מקום היו עבות הרב' ומהם היו עושים הקמח לפסח ע"י גרירה ברי"ב אייזי"ן: והוא מלתא דשכיחא טובא שימצאו מהם מה שלא נאפה יפה באמצע כפי הצורך וגם ע"י שהעוזרים בעריכה אין הידים עסקניות כ"כ בעיסה שבקל גומרים מלאכת' שוה' לפעמים כמה מצות על השלחן בלא עסק טרם נתינה לתנור כידוע ולכן החלו אנשים יראי ה' לפרוש מלאכול מה שנעשו מקמח מצה אפויה, ובאמת שראוי לכל מורה בעירו להשגיח ע"ז על מעשה אפויה כשאופים המצות העבות להזהירם מאד על ככה שאפשר שיבואו לידי חשש חימוץ גמור, אבל האידנא איתכשר דרא ורובא דאינשי אין אופין מצות עבות כלל רק ריקקים דקים והקמח נעשה על ידי שמייבשים אותם בתנור ואחר כך טחנו ברחיים או דכו במדוכה ואזדו להו

החששות הללו אם לא ניחוש להו שמא נשאר קמח בשעת לישה בתוך העיסה לזה לא חשו מטעמא דכתיבנא הג"ה (ואף לפי החשש שמא נשאר קמח מעט בשעת לישה נראה דטפי יש להקל במצה כתושה וטחונ' עד אשר דק ממצה שרוי' או מבושלת במים כמות שהוא דשם י"ל דהמעט הקמח הוא במקום אחד וכשבא עליו מים הוא מתחמץ במקומו משא"כ כשמחזירה למכתשת ושוחקה הדק היטב עד אשר דק בלי ספק שכיון שכותשין הרבה יחד אם המצא ימצא באחת מעט קמח ע"י הכתישה נעשה כאבק דק פורח ונבלל מאוד עד שבודאי לא ימצא קורט מהקמח במקום אחד שיהא נופל לומר עליו שם חימוץ כלל וכה"ג כ' בדבר שמואל סי' שמ"א במצות שהניחו אותם בבית שמרקדים שם הקמח ונתמלאו מאבק הקמח לענין אם ליתן אותם במים או במרק שי"ל שאותו הקמח אינו בא לכלל חימוץ מחמת שיעורו שנבלל ונהפך למים כנראה לפעמים, ונראה דבזה הדבר ברור שאף אם היה נשאר בשעת לישה קורט של קמח בעין הוא מתפרק על הטחינה והכתישה ומתחלק לגרגרים דקים מן הדקים ומתערב בתוך שיעור רב קמח כתוש ממצה אפוי' והוא אחד מני אלף והדבר ברור, ונראה בחוש ששנים או שלשה גרגרים דקים מהקמח או אפילו יותר מעט אינה כלל בכלל גדר חימוץ, ואף על גב דקפדינן על חימוץ בחטה שנמצאת במים אפי' אם היא חטה קטנה או חצי חטה שאני התם שחלקי הפירורין הם דבוקים בטבע ואפשר שיקבלו טעם חימוץ משא"כ גרגירי קמח המפוזרים והמפוררים אחת הנה ואחת הנה הדעת נותנ' דבטילי לגמרי ואין בו כדי להחמיץ כלל והוא ברור לפענ"ד שבמצה אפוי' וכתושה הנעשה ממצות שעושין רקיקים דקים אין לחוש בהם כמו שאין חוששין לאכול המצה עצמה ואין חוששין לה שמא יש בתוכה מה שלא נאפה יפה ונתחמץ ממילא דגם לשמא נשאר קמח אין לחוש מטעמא דכתיבנא, אך רבים ושלימים שאוכלים ממצה שרויה ומבושלת אף על פי שאינה כתושה וטחונה, וע"כ דטעמייהו כמש"ל דלא מחזקינן איסורא שמא יש קמח בעין שנשאר בשעת לישה רק היכא שהוסיף מיא והוסיף קמחא באמצע הלישה אבל בסתמא לא חיישינן ויש להם שיסמוכו על עמוד העולם הגאון חכם צבי ז"ל כאשר העיד עליו בנו הגאון ז"ל בשאלת יעב"ץ ח"ב סי' ס"ה שכתב על דבר אחד שהחמיר שלא לשתות אפי' עם קוסטין צוקיר וגער בו שמפני חשש רחוק כי האי אין למנוע משמחת יום טוב והביא לו ראייה מדברי אביו ז"ל ע"ד מצה שרויה שהמחמירים פורשים מהם והוא ז"ל סתר כל דבריהם וסוף דבריו עול"כ מה"ג כו' (ר"ל שג"כ אמר שאין למנוע משום שמחת י"ט) עכ"ל וכן כתב הגאון ז"ל בספר מור וקציעה סי' זה דפאנדי"ש היינו מוליית"א כפשטידא שעושין מקמח ואפילו לשה במי פירות אבל העשויה ממצה טחונה ודאי שריא אפילו נילוש במים אף על גב דיש מחמירין לית דחש להא וראינו מחסידי עולם שאכלוהו עכ"ל ומ"מ הרוצה לקדש עצמו במותר לו שלא לאכול מצה שרוי' או מבושלת אפילו טחונה וכתושה אין מזניחין אותו כמש"ל סי' תנ"ג משו"ת דברי יוסף שאותם שנהגו לאכול מצה של כל הפסח מחטים שמורים משעת קצירה אין בזה לא משום יוהר"א ולא משום מחלוקת ולא משום לא תתגודו) עכ"ה, ומי שרוצה לנהוג שלא לאכול מצה שרוי' ומבושלת יש לעשות כמש"ל שיתנ' בפירוש שאינו מקבל עליו שיעשה כן תדיר ואין בדעתו לנהוג כן רק באותו פעם או פעמים שירצה ולא לעולם עיין סי' רי"ב מיהו נראה דגם בזה בהתרה דחרטה סגי לי כמש"ל סי' תנ"ג ואפשר דבזה א"צ התר' דדוקא התם כיון שהיה נוהג לחזור אחר קמח שמור משעת קצירה הו"ל כפי' שאינו אוכל מצות מקמח אחר

מחששת שמא נפלו מים עליהם אחר קצירה משא"כ בזה אם לא אמר בפ' שמקבל עליו שלא לאכול רק שעושה כן שאינו אוכל המצה שרויה ומבושלת אין סתמא כפירושו ואין כאן אומדנא דמוכח שאוסר על עצמו לאכול כשהוא שרוי' אף שהיה בלבו שעושה כן משום חומרא מ"מ קבלה בלב בלחוד אין עליו דין נדר עד שיוציא בשפתיו כמבואר ביו"ד סי' ר"י ע"ש, ולא מהני קבל' בלב רק בנדר תענית בשעת מנחה ומכ"ש בזה שמה שגומר בלבו משום חומרא אין לתת עליו שם שנוהג בחומרא זו לו' שיהא צריך להחמיר להבא אם לא כשאומר בפירוש שכוונתו ודעתו לנהוג חומרא זו צריך התרה וע"ד שנתבאר בסי' רכ"ח וקצרתי וממה דכתיבנא מבואר דבין המחמירין ובין המקילין אלו ואלו עושים כוונים לשמים אילו דעתם לפרוש משימצא דשימצא חימצא ובר חימצא בכדי להזהר מחמץ כל שהוא בכל חומר האפשר, ואלו משום מניעת שמחת יום טוב שלא ערב להם לחם מצה חריבה ובפרט למי שקשה לו הלעיסה ויש שמחמירין ביותר שאין אוכלים מצה כלל אחר ליל הראשון רק אוכלים למעדנים מיני תבשילין והרבה נמנעים לעשות כן משום שמחת יום טוב כי פתא סעדא דלבא ועל אילו ועל אילו שלבם לשמים קורא אני ועמך כולם צדיקים:

חזון איש אורח חיים סי' קטז אות ח

טבלאות רפואה שמעורב בהן קמח, א"ס אין מעורב בהן מים רק מי פירות אין בהם משום חמץ, וא"ס מעורב בהן מים יש בהן משום חמץ נוקשה, וא"ס הן מתיבשות יוצא גמור קדש שנתחממו אפשר שאינן חמץ, אבל כל שמעורב מים ומי"פ לא ידענו שיטורן דממהרין להחמין, וא"ס הן מעורבין בדברים שאינן ראויין לאכילת א"ס אין בהן משום חמץ כדן נפסל מאכילת א"ס, כיון דא"ס אפשר להפריד הקמח וגם אינו ראוי לחמץ בו, ומותר לבולטן בפסח לרפואה, וא"ס למאי דמשמע מאחרונים ז"ל דלאכול לכתחלה אסור אפי' חמץ שנפסל מאכילת כלל וכמש"כ סק"ז, מ"מ ע"י מערובות שא"ס דברים מותר דלא שייך כאן אחשבי' דדעתו על הסמים, [ואמנם לק' סי' קי"ז סק"ה מצואר דכל שמערב צידים ע"מ לאכול החמץ בפסח א"ס שנפסל קדש הפסח אסור] וא"ס לא נפסלו לאכילת א"ס אסורין באכילה וחייבין לצער.